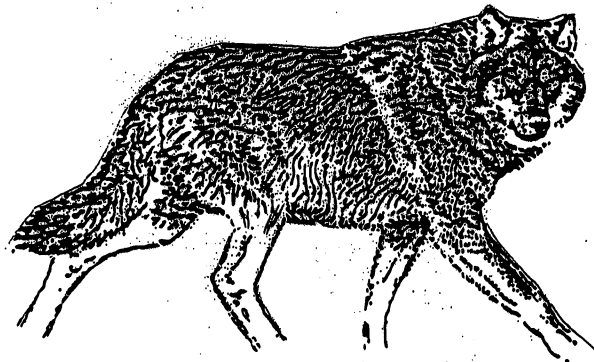

Rovdjur och biologisk mångfald

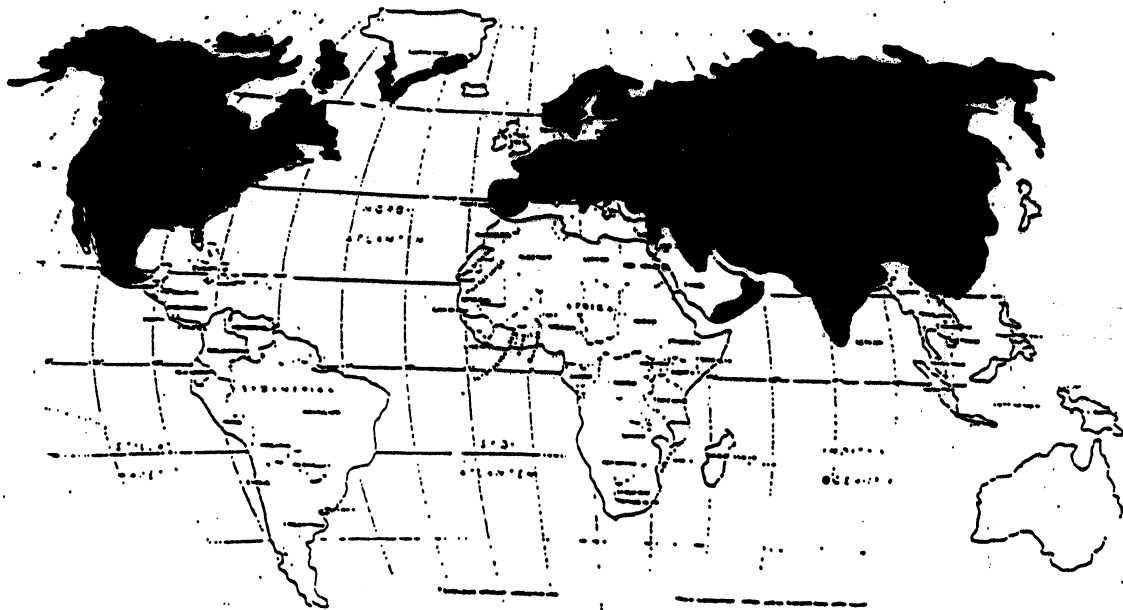
En konsekvensanalys

Bernt Lindqvist

2008

Vargens globala utbredningsområde

BERNT LINDQVIST

FD. FÖRBUNDSJURIST

LERHAGA GÅRD,

151 66 SÖDERTÄLJE

Telefon: 08-550 980 20

Rovdjur och biologisk mångfald**En konsekvensanalys 2008.**

Alla arter av rovdjur påverkar den biologiska mångfalden i större eller mindre omfattning genom predation av lämpliga bytesdjur. Stora rovdjur som björn, varg och lodjur, tar av naturliga skäl i huvudsak stora bytesdjur. Medan små rovdjur som räv och mård tar små bytesdjur. I fråga om påverkan på andra viltarter skiljer det mycket, då de stora bytesdjuren har en årlig reproduktion om c:a 40% av vinterstam, medan småviltet har en reproduktion som oftast är mer än tio gånger större. Följande konsekvensbeskrivning omfattar bara de stora rovdjuren björn, lodjur och varg. Genomgående visar all faktasammanställning att vargen medför den i särklass största påverkan både på den vilda faunan och samtidigt befolkningens ekonomiska och sociala förhållanden. Underlag för denna redovisning är tidigare dokumenterade svenska förhållanden, samt till största delen forskningsresultat och praktiska erfarenheter från Ryssland och Nordamerika, som alltid och fortlöpande haft talrika rovdjursstammar. Som exempel kan nämnas att Ryssland bedrivit omfattande rovdjursforskning, främst inriktad på varg, sedan början av 1930-talet.

Björn (*Ursus Arctos*)

Björnen lever till större delen på vegetabilier som gräs (under tidig vår), örter, rötter och bär. Stundom slår björnen även bytesdjur som älg, samt tamdjur som kor, får och renar. Ett flertal ryska studier visar att lokala älgpopulationer kan påverkas av att björn dödar älgar och då främst årskalvar under vår och sommar. Beroende på björnstammens storlek i förhållande till älgstammen, har olika undersökningar visat att björnar årligen dödat mellan 7 och 15 % av den lokala älgstammen. Björnens påverkan på övriga viltarter bedöms som marginell. Då vilda bytesdjur endast utgör en liten andel av björnens totala födointag, har förändringar av andra viltarter som älg, hjort och rådjur liten påverkan på björnstammen. Lokalt kan vissa björnar vålla betydande skador för fårägarna och även rennäringen. Det händer även att björnar angriper och dödar storboskap som kor och hästar. Lång erfarenhet av vilda björnar, och även björnar hållna i fångenskap, visar att björnen är nyckfull och oförutsägbar i sitt uppträdande. Flera tragiska björnangrepp på människor under den senaste tiden bestyrker detta förhållande. Återkommandepåståenden i massmedier om att björnar kan betraktas som ofarliga, visar på en skrämmande brist av kunskap och ansvar. Björnen är och förblir ett stort rovdjur som oväntat kan angripa och döda både människor och husdjur. Det är därmed en oavvislig skyldighet för både myndigheter och massmedier att klart redovisa dessa förhållanden till allmänheten.

Vid enstaka tillfällen händer det att ensamma ungbjörnar kan dödas av en vargflock. I övrigt har björnen inga naturliga fiender. Utöver eventuell jakt, är det huvudsakligen äldre kringströvande hanbjörnar som dödar årsungar och ungbjörnar, men även honor blir stundom dödade av främmande hanbjörnar. Den årliga reproduktionen av björn beräknas normalt vara 15 % av befintlig stam. Antalet björnar i Sverige 2008 beräknas till drygt 3.000 djur. Detta innebär att Sverige har sju gånger tätare björnstam jämfört med Ryssland.

Lodjur (Lynx Lynx)

I Sverige utgör rådjur den dominerande stapelfödan för lodjur. Inom renskötselområdet i norra Sverige dominerar renen som lons bytesdjur. Där det förekommer dovhjort tar lon även dessa och då främst hindar och ungdjur. Hare och även skogsfågel ingår i lodjurets matsedel. Det finns ett dokumenterat fall i Sverige där ett lodjur angripit och dödat en ung och tidigare oskadad älgkviga under senvintern. Som alla kattdjur har lon korta käkar vilket genererar stor bitkraft med fram/huggtänderna. I likhet med andra stora kattdjur som lejon och leopard, har lon tillräcklig styrka i bettet för att kunna klämma ihop luftstrupen och därmed kväva bytesdjur av betydande storlek. En förmåga som varg och andra hunddjur med långt utdragna käkar saknar. Trots detta angriper lon ofta ren och hjort med bitt i rygg och nacke. Av tamdjur är det i första hand får och renar som blir lons byte.

Saknas rådjur har lodjuren svårt att skaffa föda och föröka sig. År med god tillgång av småvilt som hare och skogsfågel kan några föryngringar av lodjur lyckas även utan rådjur. Sammantaget är det ändå rådjuren som utgör grunden för en livskraftig lostam. Så länge det finns tillgång av rådjur fortsätter lon att föröka sig, vilket leder till att rådjursstammen slås ut och kollapsar. Detta får till följd att lodjuren inte längre har tillräckligt med föda, varvid även lodjuren försvinner antingen genom utvandring eller dukar under av svält. Bland unga lodjur är den allt övervägande dödsorsaken svältdöd. I övrigt saknar lodjuret naturliga fiender, även om det någon gång händer att vargar lyckas överraska och döda något lodjur. Reproduktionen av en lokal lodjursstam varierar mycket kraftigt beroende på tillgången av föda. Detta framgår av den kraftiga tillväxten av lodjur i Sveriges skogslän fram till det gångna sekelskiftet, följt av en motsvarande nedgång då stapelfödan rådjur tog slut. När bytesdjuren är borta försvinner även lodjuren.

Som en följd av ändrade förhållanden med tillgång av de viktigaste bytesdjuren, som domineras av rådjuren, medför detta reproduktionstal för en lokal lostam som varierar från 0 till 30 %. Antalet lodjur i Sverige 2007 beräknas till 1.500 lodjur. Vilket gör Sverige till ett av världens lodjurstätaste områden. Med en förnuftigt utformad och tillämpad lojakt skulle dessa stora skogsområden i Sverige fortfarande kunnat hysa livskraftiga stammar av både rådjur och lodjur. Tyvärr har inte detta gått att uppnå med den rovdjurspolitik som tillämpas i Sverige, och som leder till en försvagad och på sikt utarmad biologisk mångfald.

Varg (Canis Lupus)

Konsekvensanalys av återetablering av varg i Sverige.

Det har i alla tider rått en konfliktsituation mellan varg och människa. Otaliga historiska dokument bekräftar detta förhållande. I Sverige infördes skottpengar på varg redan 1647, som sedan var kvar fram tills vargen fridlystes 1965. Förutom skottpengarna, fick saxar med tandade skalmar (slagbyglar) användas för fångst av varg ända fram till fridlysningen. Att detta var uttryck för en kraftfull strävan från samhällets sida att komma tillrätta med vargproblemen är odiskutabelt. Då vargen fridlystes 1965 var den redan utrotad i Sverige, vilket bekräftas av bl.a. utredningarna Jakt och Viltvårdsberedningen SOU 1983:21, och Rovdjursutredningen SOU 1999:146. Därefter rapporterades att en vargkull hade fötts 1978 öster om Kiruna i Lappland. Två år senare konstaterades att samtliga dessa vargar var helt borta. De vargar som fick en vargkull i Kirunatrakten 1978 kan ha kommit in från Finland.

I slutet av 1970-talet kom rapporter om vargförekomst i Värmland. Den första föryngringen rapporterades från norra Värmland 1983. Hur denna nya vargetablering i Värmland tillkom har aldrig fått någon naturlig och rimlig förklaring. Ansvariga myndigheter och forskare har kommit med olika och motsägelsefulla påståenden. Att dessa vargar skulle ha gått till fots från finsk-ryska gränsen ända ner till Värmland, dessutom helt utan att några observationer skett under denna långa väg, framstår som helt osannolikt.

Vargen har under historisk tid varit den i särklass mest kontroversiella viltarten. Även om en del, främst storstadsbor, påstår något annat kvarstår grundproblemen med vargen som en återetablerad viltart i Skandinavien. Vargen, som ofta jagar i flock, har allt från hare till älg som bytesdjur. I Sverige och övriga Norden är det för vargen helt dominerande bytesdjuret älg. Omfattande statistik och erfarenhet från etablerade vargstammar visar att vargens predation på älg ligger på intervallet 85 – 120 % av älgstammens reproduktion. Detta innebär att en älgstam som tidigare varit helt opåverkad av vargförekomst, efter tillkomst av en vargetablering på några årtionden minskar till någon eller några få procent av tidigare antal älgar. Som exempelvis den årliga älgavskjutningen i Nordamerika (0;04/1000 ha) eller Ryssland (0,01/1000 ha) tydligt bekräftar.

Inom renskötselområdet tar renen över rollen som vargens huvudföda. Där bytesdjuren tagit slut kan vargen tillfälligt jaga sork och smågnagare för att överleva, varefter även vargen försvinner från området. Detta är förhållanden som är väl dokumenterade från både Nordamerika och öst, bl.a. Ryssland och Kazakstan. Så länge det finns tillgång av tillräckligt med föda i skogen fortsätter vargstammen att öka. Jakt kan inte hindra en sådan ökning, endast fördröja ökningen som helt styrs av tillgången av föda.

Detta förhållande är vetenskapligt redovisat i Rovdjursutredningens betänkande SOU 1999:146, bilaga sidan 130-131. Där redovisas bl.a. följande;
”Variationer i vargtäthet i Nordamerika uppvisar ett starkt samband med variationen i mängden bytesdjur, både mellan olika vargpopulationer (Messier 1985, Fuller 1989) och inom en och samma vargpopulation (Wydeven m.fl. 1995). Detta antyder att det är födomängden som reglerar antalet vargar inom ett område. - - - Eftersom både reproduktionen och dödligheten i en vargpopulation påverkas av födotillgången betyder detta att inte bara tätheten, utan också tillväxttakten i olika vargpopulationer regleras av mängden bytesdjur per varg. Vargpopulationer kan tillväxa snabbare än något annat av de stora rovdjuren i Norden. Tidig könsmognad, stora valpkullar, låg dödlighet och en hög andel reproduktiva honor förklarar den snabba tillväxten under gynnsamma förhållanden. Nio långtidsstudier av vargstammar med god tillgång på klövvilt visade en årlig tillväxt på mellan 30 och 47 %. De högsta siffrorna här kommer från vargstammar där invandring kan ha haft viss betydelse och de lägsta siffrorna kommer från populationer som var utsatta för ett visst jakttryck.” Detta visar vetenskapligt belagt, att jakt har en förhållandevis liten påverkan på en vild vargstam med god tillgång av föda. Tar däremot vargens bytesdjur slut, medför detta att vargstammen kollapsar, varvid jakt och fångst på de kvarvarande och svältande vargarna kan ge påtagliga resultat.

Vargens påverkan av den biologiska mångfalden har studerats på skilda områden och i många olika sammanhang. Begränsade studier har förekommit i Nordamerika, bl.a. under 50 år på ön Isle Royale i gränssjön Lake Superior mellan USA och Kanada, samt i Yellowstone nationalpark i Wyoming under det senaste årtiondet. Erfarenheter av gigantiska mått finns dokumenterade från mer än 80 års omfattande studier av de växlande förhållanden som förekommit i Ryssland och Kazakstan.

Vid Sovjetunionens sönderfall 1990 fanns där en älgstam som medgav en årlig avskjutning av 50.000 älgar. Samtidigt hade man där med statliga resurser och intensifierad jakt kunnat minska vargstammen till ca 30.000 vargar. Under det ekonomiska och politiska kaos som följde under 1990-talet, växte vargstammen okontrollerat och fördubblades på några år. Detta fick till följd att älgstammen genomgick en dramatisk minskning så att älgavskjutningen på en tioårsperiod minskade från tidigare 50.000 till en tredjedel år 2002 då bara 16.000 älgar kunde fällas, på en areal om 2.300.000.000 hektar.

Kazakstan, som tidigare haft goda stammar av älg och hjort, blev extra hårt drabbade och måste stoppa all älgjakt då klövviltet var nära utrotning på grund av det extrema trycket av den överstora vargstammen. När bytesdjuren var borta, försvann även vargarna, vilket föranledde presidenten för Kazakstans viltförvaltning Nicolai S. Paschinski att 2001-02-23 vid en internationell konferens i Moskva ställa en fråga riktad till författaren av denna sammanställning; **"Anser Ni i väst att tomma skogar är det samma som biologisk mångfald"? Varpå Paschinski tillade – "Kom hit får Ni själva se att våra tidigare ovärderliga klövviltstammar på några år blev utplånade av en extremt ökad vargstam, varefter även vargen försvann och nu är våra skogar helt tomma och öde. Är detta biologisk mångfald?"**

Vargen är den i särklass mest svårjagade viltarten. Detta förhållande är välkänt och beskrivet i historiska dokument likaväl som i nutiden där det finns fasta stammar av varg. I Jakt och Viltvårdsberedningens betänkande SOU 1983:21 sidan 83-83 lämnas en redovisning av de problem som förelåg i Sverige i början av 1800-talet då Sverige hade en "livskraftig vargstam". Att vargen till slut kunde utrotas i landet berodde på att det inte fanns några bytesdjur kvar och att de sista svältande vargarna kunde dödas med saxar och gift då de sökte föda runt gårdar och bebyggelse. Således en likartad situation som man nu upplevt i Kazakstan.

Svårigheten att jaga varg framgår även av de stora ansträngningar och resurser som satsats i Ryssland och forna Sovjetunionen för att försöka begränsa vargstammen och de skador den förorsakar. På sovjettiden utnyttjades i olika omgångar militära resurser för att minska vargproblemen. När denna möjlighet försvann vid kaosen som uppstod 1990, räckte inte den ryska viltförvaltningens stora stab av specialutbildade yrkesjägare till för att hejda vargstammens tillväxt. På ett årtionde fördubblades vargstammen, trots alla försök att hejda denna tillväxt. Även Nordamerika har problem med att kunna begränsa vargstammen och skadesituationen. Rovdjursutredningen redovisar detta på sidan 124 i huvudbetänkandet SOU 1999:146, i avsnittet Rovdjurspolitik i andra länder, där det om Kanada anges följande; **"Om inte andra medel är tillräckliga används gift."**

Att vargen skulle vara farlig för människor förnekas ofta av myndigheter och medier. Detta trots att det finns en stor samling av dokument som visar motsatsen. Påståendena om att uppgifterna om vargdödade människor endast är gamla obekräftade hörsägner, jävas av ett stort antal väldokumenterade händelser under sista delen av 1900-talet, och även från de första åren av 2000-talet. Förutom mycket annat faktamaterial, bör den sammanställning som norska miljödepartementens beställde och bekostade i denna fråga 2002 vara av allmänt intresse. Då denna undersökning förtigits av svenska myndigheter och medier, finns det särskild anledning för den som söker faktauppgifter att anskaffa densamma. Undersökningen heter; **"En tverrfaglid utredning FRYKTEN FOR ULVEN"** och har beteckningen **"NINA Oppdragsmedling 722"**. Denna undersökning har, i vart fall hittills, varit tillgänglig att ladda ner från datanätet.

Den officiella redovisningen av antalet vargar i Sverige är, i likhet med vad som gällt för björnstammen (hälften av det verkliga förhållandet), kraftigt underskattad. Med de vetenskapligt underbyggda reproduktionstalen för varg om normalt 30 – 47 % årligen, uppgår dagens svenska vargstam (januari 2008) med stor sannolikhet till mer än 300 vargar. Detta innebär att Sverige redan har en vargtäthet inom nuvarande utbredningsområde som är flera gånger större än den som förekommer i Nordamerika eller Ryssland.

Angående kostnaderna för den återetablerade vargstammen i Sverige, så är det omöjligt att få fram sådana uppgifter beroende på att de göms under andra beteckningar och konton än de som redovisas som rovdjurskostnader. De belopp som årligen utbetalas för direkt påvisbara skador för dödade tamdjur, utgör endast en ringa del av den totala kostnaden som drabbar skattebetalarna och alla enskilda djurägare och glesbygdsbor. Det enda försök som gjorts att vetenskapligt försöka bedöma dessa totalkostnader, är den avhandling som Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för skogsekonomi, gjorde 1993. Publikationen har beteckningen Arbetsrapport 165, 1993, Kostnader för de ”fyra stora” rovdjuren i svensk fauna. I denna utvärdering kom lantbruksuniversitetet fram till att 500 vargar i Sverige, tillsammans med björn, järv och lo, skulle innebära en årlig totalkostnad för svenska folket om 6.043.750.000 kronor i 1993 års penningvärde.

I ett helhetsperspektiv där stormakter som Ryssland och Kanada inte förmår att med normala jaktliga resurser begränsa sina vargstammar, framstår de återkommande påståendena i Sverige, och även inom EU, om att den ”illegala” jakten hotar att utrota vargen som föga trovärdiga. Att de som driver denna rovdjurspolitik och därmed har ansvaret för både den biologiska mångfalden och befolkningens levnadsbetingelser inte tar till sig den stora kunskap, erfarenhet och fakta som redan finns om vargen och därmed sammanhängande problem, är både förvånande och ett allvarligt vittnesbörd om bristande ansvarstagande.

Med den rovdjurspolitik svenska staten och EU driver, tillskapas en liknande situation av ”biologisk mångfald” som här ovan redovisats från Kazakstans ”tomma skogar”. Samtidigt som en allt större del av svenska folket upplever sig som helt utlämnade och rättslösa.

Bernt Lindqvist
Hedersledamot av Rosohotrybolovsoyuz
(Rysslands federala viltförvaltning)

Bilagor: Älgjaksstatistik 1983.
Biologisk mångfald i vargland.

BIOLOGISK MÅNGFALD I VARGLAND!

I rovdjursdebatten framhålls ofta vikten av att ha en "naturlig balans" mellan rovdjuren och deras bytesdjur. Förespråkarna menar att detta medför en stor fördel för den "biologiska mångfalden". Okontrollerad rovdjursförekomst "berikar faunan" menar man från dessa intressegrupperingar. Till stöd för sina argument hänvisas till olika former av begränsade forskarrapporter. Hur verkligheten ser ut i etablerade "vargland" undviker man däremot att redovisa.

För 200 år sedan fanns det en stor vargstam i Sverige. Då fanns inga kronhjortar, dovhjortar eller rådjur i de svenska skogarna (med undantag för en spillra i Skåne). Det fanns inga vildsvin. Älgstammen bestod av några tusen älgar i södra norrlands skogsbygder. Den årliga älgavskjutningen uppskattas ha varit något, eller några, hundratal älgar i hela Sverige. Sedan vargen i stort sett varit borta ur den svenska faunan under drygt 100 år, fälldes 1982 hälften av alla världens älgar i Sverige (175.000).

RYSSLAND

Älgavskjutningen 2002 inom den Ryska federationen, 2 300 000 000 hektar, var c:a 16.000 älgar = 0,006 älgar per 1000 hektar. Den ryska älgavskjutningen motsvarar c:a 260 älgar för hela Sverige.

NORDAMERIKA

I Nordamerika, med Kanadas och Alaskas stora vildmarker, är förhållandet likartat med situationen i Ryssland. Vad gäller älgjakten i Nordamerika är denna i huvudsak begränsad till det mindre överskott av äldre älgdjur, som uppkommer vid hårt rovdjurstryck mot ungdjur, och kor som försvarar sin kalv. Med en årlig avskjutning om c:a 80.000 - 90.000 älgar, blir antalet fällda älgar per 1.000 hektar c:a 0.05/1.000 ha.

Vad kommer att hända i Sverige?

Älgavskjutningen i Ryssland motsvarar c:a 260 fällda älgar per år i hela Sverige. Älgavskjutningen i Nordamerika motsvarar c:a 2.000 fällda älgar i hela Sverige.

TOTAL AVSKJUTNING 1983 I HELA VÄRLDEN = 378 000 ÄLGAR.

	Fällda älgar	Andel	Fällda/1000 ha
Sovjetunionen	= 50 000	= 13,2 %	(0,2 / 1000 ha)
Nordamerika	= 80 000	= 21,2 %	(0,4 / 1000 ha)
Norge	= 55 000	= 14,5 %	(1,60 / 1000 ha)
Sverige	= 170 000	= 45,0 %	(3,50 / 1000 ha)